

Herman Bang

Herman Bang (1857-1912) var tidligt aktiv som litterær kritiker, journalist og skønlitterær forfatter. Han blev en af de fremtrædende danske repræsentanter for det moderne gennembruds naturalisme og realisme, selv om gennembruddets store ideologiske bagmand – kritikeren og litteraten Georg Brandes – fandt Bang for kulturelt konservativ, for slap og for kvindagtig (!) i sin litterære tilgang til virkeligheden.

Bangs værker behøvede dog ikke blåstempling fra Brandes for at provokere og fascinere såvel samtidens som senere tilkomne læsere. Ikke mindst viste Bang sig som den journalistiske reportages og den korte novelles mester.

Den sidste Balkjole (1887)

Hvor flinkt de flittige hænder flyver frem mellem alle de skyer af plisseer og volanter. Og mens Antonie syer, bøjer moder og søster Emma sig frem og ser til. De snakker alle, med ansigterne ind mod lampen. - Ja - så skulle der da endelig dances en gang igen - på et rigtigt bal. Gud skulle vide - det var såmænd også længe nok siden. Egnen var jo som uddød, siden pastor Wibergs tog derfra. . . Bare det ene julegilde på møllen med de evige pantelege, altid det samme - med brønd og tiggergang... og så fødselsdagen i præstegården, hvor man havde håndarbejde med og hørte til, mens guvernanten og fru Hansen spillede sonater - firhændigt. . . - Og ellers ikke det mindste - ikke så meget som et skovbal en gang. . . Nej - de sidste par år havde været drøje for unge piger. "De sidste par år" var egentlig otte-ti. Men når dagene går som for enkefruen og hendes døtre - mærker man slet ikke, hvor hurtigt de løber, og hvor hastigt de bliver til år. Når foråret kom, plantede Emma og Antonie stuepotternes planter ud i havebedene, og de to kirsebærtræer på plænen stod i blomst, og dagens store spørgsmål var, om man vel kunne vente mange moreller i år. Så fik roserne knopper, og de sprang ud, og søstrene sad de lange eftermiddage i vinløvslysthuset ved gærdet. Ude på markerne havde de travlt - fuldt op at gøre: sognefogden og mølleren kørte allerede hø ind: - At det allerede var så vidt på sommeren - - Ja Ja - tiden går. . Sommeren gik hedt. De sidste asters slog stormen ned på plænen. Emma og Antonie plukkede rønnebær til kakkellovnens pynt i den lange vinter. Efteråret var jo ikke så rart. Med dets evige regn og tågen, så tyk, at man ikke en gang kunne se så langt som op til møllen. Men vejen kunne man dog altid se fra vinduet, hvor Emma og Antonie skiftedes til at sidde på forhøjningen. De kendte hvert køretøj i egnen: forpagterens sorte og sognefogdens to brune og doktorens enspænder med Lise. Og mens de alle kørte forbi på vejen, sagde de hver dag næsten de samme sætninger om de samme mennesker. Det bliver nær jul - julen med alle sine små hemmeligheder og glæder - og det ny år kommer: den hvide sne ligger strålende over markerne, dagene bliver længere og længere. . . Og så er det igen forår. . . Ja - skulle man vel tro det? At det

virkelig snart kan blive tredive år siden enkefruen med sine to småpiger flyttede ind i det lille hus - seks og tyve år er det akkurat. Emma var otte år den gang, og lille Antonie var knap fire. De havde gået i skole i præstegården hos Wibergs guvernante. Så blev Emma konfirmeret og så en smuk dag kom raden også til Antonie - til »den lille«, og de var begge »voksne« - Det var lystige dage - den gang. Når studenterne kom hjem til jul og sommerferien, var det som i en tummel af baller og skovture og spilen komedie og lystighed. Og det kan jo nok være, at nøddegangen i præstegårds baghaven kunne have et og andet at fortælle; om et kys, så hastigt røvet, og et par ord, hviskede med bevægede stemmer, og om to hænder, som tøvende havde søgt hinanden. Så kom de en vinterdag ned i præstegården til fru Wiberg som var rent ude af sig selv af glæde og bød på vin og kager - for det måtte der da drikkes på . . . Endelig kom præstefruen da til orde: - Den lykkelige nyhed, at tænke sig: Vores Otto har forlovet sig... Og et parti... men, lille frøken Emma dog, en kage- ja, ja. . . et parti. . . tresindstyvetusinde siger Wiberg, har konsulen om året. Emma spildte lidt af sin vin, da hun skulle klynke; og hun og Antonie blev ikke længe. De gik stille hjemad, ved siden af hinanden, uden at tale. Men da de nåede korsvejen, hvor gærdet skjulte dem, satte Emma sig ned på en sten ved vejen og hulkede sagte. Antonie knælede ned på den frosne jord, tog søsterens hoved mellem sine hænder og græd - hun også; for trøst vidste hun ikke. Længe hulkede Emma krampagtigt; så betvang hun sig og stod op: - Antonie, sagde hun, sig det ikke til mor. . . Hun behøver ikke at vide det. . . hvorfor skal man gøre hende sorg? Antonie bøjede stille hovedet, og de to søstre gik hjem. Fra den dag drejede alt sig om Antonie - om "den lille", som hun blev kaldt endnu bestandig. Det var, som om også Emma var blevet hendes moder, og hver sparet skilling blev kun givet ud for Antonie; om hendes fremtid talte de altid. - Ja - når "den lille" får hus og hjem. . . og når "den lille" gifter sig, sagde de. Moderen skulle bo hos "den lille" og have de så godt og blive plejet tidlig og silde. . . Men Emma ville "tage ud" . . . som husbestyrerinde eller som lærerinde for mindre børn (man behøver jo ikke at kunne så meget for at lære sådan småt kræ at stave og tabellen) . . . Men i ferien ville hun komme på besøg. . . Nej, nej - altid bo der, ville hun ikke ... en mand gifter sig ikke med hele familien. . . Men i ferierne ville hun komme. . . Sådan talte de og lagde de planer. . . Og årene gik. . . Antonies balkjole var færdig. Så let og så luftig lå den med alle sine garneringer (pynt) inde på sengen. Men det var dog mærkeligt, at hun ikke var bedt! De vidste jo dog bestemt, at Antonie skulle med. Hver eftermiddag sad de og spejdede på forhøjningen, om doktorens unge frue ikke kom. Og så kom hun endelig - to dage kun før ballet. . . Antonie fik helt hjertebanken, da hun så hende komme op ad vejen. Doktorfruen kom ind og fik tøjet af og snakkede både hist op og her ned - om det og det - kun ikke om ballet. . . Om de havde hørt, at forpagteren havde købt en landauer? - Jo, de havde set den fra vinduet. . . - Ja - de folk vidste da ikke, hvordan de skulle få ende på den smule penge. . . ' Og doktorfruen snakkede, mens de andre blot sad beklemte og ventede på "ballet". . . Hun ville allerede til at tage tøjet på igen, da hun pludselig sagde: - Men - Gud, står jeg her og snakker og glemmer, hvad jeg kom for. . . De har vel hørt, at de unge skal danse lidt nede hos os på lørdag - Herren ved, de trænger til at få benene rørt - og så tænkte vi, det kunne måske nok mere Dem,

frøken Antonie, at komme ned og se på - - - Danse blir der vel ikke tale om - - vi er ude over de år. Vores kavalierer er blevet for stivbenede. . . Og doktorfruen lo. - Tak - ja, naturligvis, sagde de andre, alle tre - det ville være Antonie en fornøjelse. . Doktorfruen gik; moderen og Emma fulgte hende ud. Antonie blev stående midt i stuen - det var, som om hun slet ikke havde forstået. . . Så gik hun langsomt hen til sovekammerdøren og åbnede den: der lå den - fin og køn - hendes balkjole. Og med hovedet ned i det hvide tæppe græd hun så bitterligt, så bitterligt - - over den ungdom, der var forbi.

Hør "Den sidste balkjole": <https://www.youtube.com/watch?v=8wpXNG115eM>